

poświęcone osobie, działaniu i → darom Ducha Świętego – *Le Saint-Esprit dans la vie chrétienne* (P 1935; *Duch Święty w życiu chrześcijańskim*, Ki 1947), *La vraie vie chrétienne* (P 1935, 1937²) i *Initiation à la philosophie de saint Thomas d'Aquin* (P 1935, 1957³).

R. Garrigou-Lagrange, *Le père Ambroise G.*, RThom 31(1931) 797-808; *Le père Ambroise G.*, RSPT 21(1932) 124-125; H.D. Gardeil, *La construction épistémologique du père Ambroise G.*, RSPT 28(1939) 172-203; R. Garrigou-Lagrange, „*La structure de l'âme et l'expérience mystique*”, RSPT 40(1956) 652-656; H.D. Gardeil, *Catholicisme IV* 1754-1755; tenże, *L'oeuvre théologique du père Ambroise G.*, P 1957; L. Bogliolo, EF II 1586-1587; E. Gilson, *Realizm tomistyczny*, Wwa 1968, 233-238; S. Grzechowiak, *Ambroży G. i jego próba określenia przedmiotu apologetyki*, SG 7(1982-83) 177-201.

Kazimierz Marciniak

GARDELLINI LUIGI, ur. 4 VIII 1759 w Rzymie, zm. 8 X 1829 tamże, liturgista. Był adwokatem i promotorem wiary w Kurii rzym., a nast. asesorem Kongr. Obrzędów – w uznaniu za wyd. *Decreta authentica Congregationis Sacrorum Rituum ex actis eiusdem Sacrae Congregationis collecta* (I-VII, R 1808-26; I-IV 1956³); zbiór ten stanowił ważne źródło informacji w zakresie prawa i historii obrzędów po Soborze Tryd. i obowiązywał do czasu ogłoszenia za pap. Leona XIII *Collectio decretorum authentica Sacrae Congregationis Rituum* (I-VI, R 1898-1900), w którym zachowano jednak część dokumentów ze zbioru G. oraz stosowany przez niego system numeracji dekretów.

Hurter V 1065-1066; Ph. Oppenheim, *Tractatus de iure liturgico*, R 1939, II 56-58; A. Villien, DThC VI 1155-1156; R. Naz, DDC V 938; M. Noiret, *Catholicisme IV* 1755; A. Manser, LThK IV 518; Martimort I 82.

Krystyna Borowczyk

GARDET LOUIS, ur. 1 VIII 1904 w Lyonie, zm. 17 VII 1986 w Tuluzie, kat. filozof orientalista, badacz islamu.

Ochrzczony w religii kat. wychował się w środowisku obojętnym religijnie, ale pod wpływem J. Maritaina odzyskał wiarę; po studiach filoz. podjął badania nad islamem oraz historią i językiem arab.; znany jako chrześc. filozof kultury i religii porównawczej, a zwł. myśli i cywilizacji islamskiej oraz struktur społ. życia muzułm., pozostawał pod wpływem L. Massignona, który wskazał mu na możliwość dialogu między chrześcijaństwem a islamem; 1946-72 G. nauczał filozofii porównawczej i islamologii w Collèges Internationaux de Philosophie w Saint-Maximin (Var) i w Tuluzie; wykładał również w Pap. Instytucie Studiów Arab. w Rzymie; współpracował z *Encyclopaedia of Islam* (Lei 1960) oraz kierował (od 1961) wraz z E. Gilsonem serią Etudes Musulmanes w wydawnictwie J. Vrin w Paryżu; odwiedził wiele krajów islamskich, dając wykłady na uniw. w Rabacie, Algierze, Kairze i Bejrucie; pod koniec życia wstąpił do → małych braci Ch. E. de Foucauld w Tuluzie.

Do ważniejszych dzieł G. należą *Introduction à la théologie musulmane. Essai de théologie comparée* (P 1948, 1970², wspólnie z G. Anawatim), *La pensée religieuse d'Avicenne* (P 1951), *Expériences mystiques en terres non-chrétiennes* (P 1953), *La cité musulmane. Vie sociale et politique* (P 1954, 1981⁵), *Connaître l'islam* (P 1958), *Mystique musulmane – aspects et tendances, expériences et techniques* (P 1961, 1977³; wspólnie z Anawatim), *Les grands problèmes de la théologie musulmane. Essai de théologie comparée. Dieu et la destinée de l'homme* (P 1967), *L'islam, religion et communauté* (P 1967, 1978³), *La mystique* (1970, 1981²), *Etudes de philosophie et de mystique comparées* (P 1972), *Les hommes de l'islam, approche des mentalités* (P 1977), *L'islam – hier, demain* (P 1978; wspólnie z M. Arkoun), *L'expérience du soi* (P 1981; wspólnie z O. Lacombe), *Ouvrir les frontières de l'esprit* (P 1982), *Panorama de la pensée islamique* (P 1984; wspólnie z Ch. Bouamrane) i *Regards chrétiens sur l'islam* (1986).

E. Bernareggi, *Tematiche in Louis G., filosofo delle culture*, Mi 1973-74 (mpsBUniw); O. Lacombe, *Préface*, w: *Recherches d'islamologie. Recueil d'articles offert à Georges C. Anawati et Louis G. par leurs collègues et amis*, Lv 1977, s. VIII-IX (bibliogr. s. XI-XVIII); J. Ladrière, *La rencontre avec l'islam*, RPL

77(1979) 143-159; D. Masson, *Ami de l'islam, Louis G., le chrétien*, France Catholique 62(1986) z. 29, 13.

Janusz Stryjecki

GARDICIUM → Cardicum.

GARDINER ROBERT HALLOWELL, ur. 9 IX 1855 w Fort Tejon w Kalifornii (Stany Zjedn.), zm. 15 VI 1924 w Gardiner (stan Maine), działacz ekumeniczny.

Po studiach prawniczych na uniw. Harvard pracował od 1880 jako adwokat, początkowo w Bostonie, a nast. w Gardiner. Był aktywnym i zaangażowanym członkiem Protestant Episcopal Church w Stanach Zjedn. oraz od 1904 członkiem i deputowanym Konwentu Generalnego. Postawę G. cechowało osobiste świadectwo wiary, popieranie misji oraz inicjatyw na rzecz → jedności Kościoła Chrystusowego; 1908 został wybrany do Komitetu Wykonawczego Federal Council of Churches of Christ in America w Carnegie Hall (Nowy Jork). Był jednym z głównych inicjatorów i działaczy ekum. nurtu → Wiara i Ustrój, od 1910 także sekretarzem komisji przygotowujących świat. konferencję tego ruchu (należał do najbliższych współpracowników anglik. bpa Ch.H. → Brenta). Zwołał 1916 do Garden City na Long Island (Nowy Jork) pn.amer. konferencję przygotowawczą Wiary i Ustroju (z udziałem 63 przedstawicieli – z 15 Kościołów), a nast. (1920) do Genewy (133 delegatów z przeszło 80 Kościołów z ponad 40 krajów), gdzie został wybrany sekretarzem międzyn. i międzykości. Komitetu Kontynuacji Pracy przygotowującego → Lozańską Światową Konferencję Wiary i Ustroju (1927); w Genewie uczestniczył również (na zaproszenie N. Söderbloma) w konferencji poświęconej ruchowi → Praktycznego Chrześcijaństwa. Przypisywał laikatowi dużą rolę w dążeniach ekum.; uważany był za „przyjaciela wszystkich Kościołów”.

F. Siegmund-Schultze, *Die Weltkonferenz für Glauben und Kirchenverfassung in Lausanne*, B 1927; H.H. Harms, RGG II 1201; R.K. Ruthenberg, *Robert Hallowell G. Ein Laie als Organisator der Bewegung für Glauben und Kirchenverfassung*, w: *Ökumenische Gestalten. Brückenbauer der einen Kirche*, B 1974, 61-70; K.Ch. Epting, *Ökumene Lexikon. Kirchen – Religionen – Bewegungen*, F 1983, 421-422.

Stanisław Józef Kozła

GARDINER STEPHEN, ur. między 1483 a 1490 w Bury Saint Edmunds, zm. 11 XII 1555 w Londynie, bp Winchester.

W latach 1525-49 kierował uniw. college'em Trinity Hall w Cambridge, przyczyniając się szczególnie do rozwoju studiów w dziedzinie języka i kultury gr.; do służby dyplomatycznej został powołany przez króla Henryka VIII i kard. T. Wolsey; 1531 otrzymał bpstwo Winchester; prowadził negocjacje z Rzymem w procesie o unieważnienie małżeństwa króla z Katarzyną Aragońską; pełniąc funkcję sędziego orzekł 1533 małżeństwo króla za nieważne, argumentując m.in., że papież nie ma żadnych uprawnień jurysdykcyjnych nad Kościołami nar.; pod koniec panowania Henryka VIII G. uważano za przeciwnika reformacji (m.in. bronił nauki o Eucharystii); więziony w Tower (1548) i pozbawiony bpstwa za Edwarda VI, wrócił na stolicę biskupią i otrzymał za rządów Marii I Tudor tytuł lorda Wielkiego Kanclerza; zaaprobował wówczas podporządkowanie Anglii Rzymowi, lecz opowiadał się za zachowaniem przez władców świeckich własności rozwiązanych zakonów.

J.A. Muller, *Stephen G. and the Tudor Reaction*, NY 1926; P. Janelle, *Obedience in Church and State. Three Political Tracts by Stephen G.*, C 1930; L.B. Smith, *Tudor Prelates and Politics*, Pri 1953; H.M. Smith, *Henry VIII and the Reformation*, NY 1962.

Piotr Jaskóła

GARDNA WIELKA, parafia w dek. łupawskim w diec. koszalińsko-kołobrzesckiej. Początki parafii G. wiążą się z osobą księcia gdańskiego Świętopelka (zm. 1266); do 1309 G. należała do archidiec. gnieźnieńskiej (świadectwem związku z pol. organizacją kośc. było średniow. wezwanie kościoła – św. Stanisława Bpa, rzadkie na Pomorzu Zach.), a nast. do reformacji – do diec. kamieńskiej; książę gdański Mszczuj II przekazał 1284 patronat nad kościołem w G. opatowi norbertanów w → Białobokach oraz norbertankom w Słupsku; od reformacji kościół służył protestantom; mimo silnej ger-